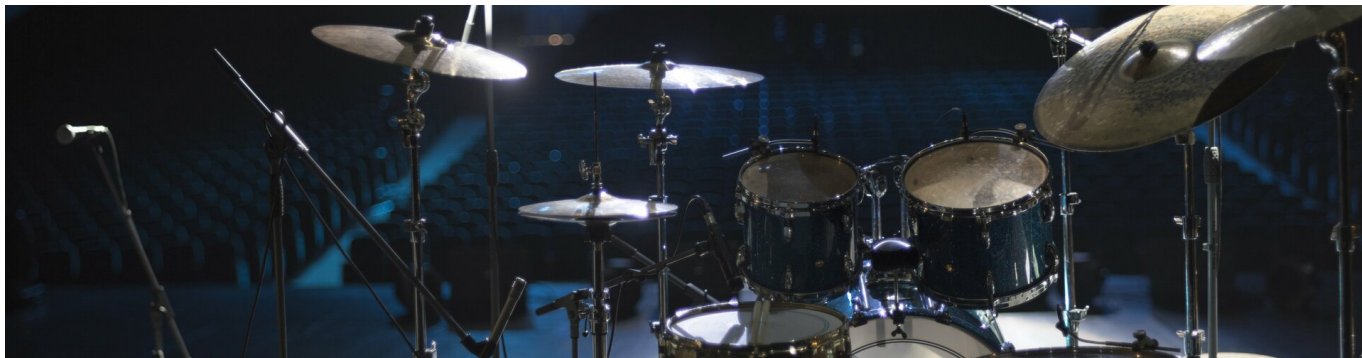

Bum tarara - czyli rzecz o perkusji

- **Bum tarara - czyli rzecz o perkusji**

Bum tarara - czyli rzecz o perkusji

Źródło: tylko do użytku edukacyjnego na zpe.gov.pl.

Scenariusz lekcji dla nauczyciela:

II. Język i funkcje muzyki, myślenie muzyczne, kreacja i twórcze działania.

2. Uczeń odczytuje i zapisuje elementy notacji muzycznej:

2) różnicuje wartości rytmiczne nut i pauz;

4) zna podstawowe oznaczenia: metryczne, agogiczne, dynamiczne i artykulacyjne oraz fermatę;

3. Uczeń wykazuje się znajomością i dokonuje podziału:

1) instrumentów muzycznych ze względu na źródło dźwięku – nazywa i charakteryzuje je;

III. Kultura muzyczna, narodowe i światowe dziedzictwo kulturowe. Uczeń:

1) zna repertuar kulturalnego człowieka, orientując się w sztandarowych utworach z dziejów historii muzyki i współczesnej kultury muzycznej oraz wartościowej muzyki popularnej.

Nauczysz się

rozpoznawać słuchem instrumenty perkusyjne melodyczne i niemelodyczne;

rozpoznawać słuchem idiofony i membranofony;

klasyfikować instrumenty perkusyjne ze względu na źródło brzmienia;

klasyfikować instrumenty perkusyjne ze względu na wysokość brzmienia.

Bum tarara

Bum tarara – to wyrażenie od razu kojarzy się z dźwiękami [bębenka](#), czyli instrumentu perkusyjnego. Ale czy wiesz, jak w języku polskim nazywane są takie wyrazy lub ich

zestawienia, które swoim brzmieniem naśladują dźwięki? Wysłuchaj poniższego przykładu, aby zapoznać się z [onomatopejom](#)

1

Utwór: *Lokomotywa*, autorstwa Juliana Tuwima

Wykonawca: Piotr Fronczewski

Źródło: Julian Tuwim *Lokomotywa* i inne wiersze

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PY8LR0avu>

Posłuchaj, jak brzmi zestaw perkusyjny, który najczęściej możesz usłyszeć w utworach szeroko pojętej muzyki rozrywkowej.

1

Solo na perkusji

Wykonawca: Simon Philips

Źródło: Stick Library

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PY8LR0avu>

Zestaw perkusyjny, Źródło: zpe.gov.pl

Instrumenty perkusyjne

Instrumenty perkusyjne to grupa instrumentów muzycznych, obejmująca [idiofony](#) i [membranofony](#). Dzieli się ją tradycyjnie na:

- Instrumenty o określonej wysokości dźwięku (np. [dzwonki](#), [ksylofon](#), [kotły](#)),
- Instrumenty o nieokreślonej wysokości dźwięku (np. [tamburyn](#), [trójkąt](#), [werbel](#)).

Zadaniem instrumentów perkusyjnych to między innymi podkreślenie pulsu, wzbogacenie brzmienia i nadanie charakteru utworowi muzycznemu.

Idiofony

Idiofony należą do najstarszych instrumentów na świecie. Były już wykorzystywane w społeczeństwach pierwotnych jako instrumenty sygnalizacyjne, a także podkreślały rytm w trakcie pracy i obrzędów. Najbardziej rozwinęły się w Afryce i Azji.

Idiofony to tzw. instrumenty „samodźwięczne”, w których [wibratorem](#) jest ciało stałe, mające naturalną sprężystość, niewymagające wstępnego napięcia (jak struna czy membrana) ani specjalnego rezonatora. W zależności od zastosowanego systemu klasyfikacji idiofony dzielą się na różne grupy.

Ze względu na sposób pobudzania idiofony dzielą się na:

- Uderzane pośrednio, np. prętem – [trójkąt](#);
- Uderzane bezpośrednio, np. o ziemię – [tykwa](#);
- Zderzane, np. pary jednakowych instrumentów uderzane o siebie – [talerze](#);
- Potrząsane, np. [marakasy](#);
- Szarpane, np. [drumla](#);
- Pocierane, np. [harmonika szklana](#);
- Dęte języczkowe, np. języczki pobudzane strumieniem powietrza – [harmonia](#).

Ze względu na kształt idiofony dzielą się na:

- Płytowe, np. [gong](#);
- Prętowe, np. [trójkąt](#);
- Sztabkowe, np. [czelesta](#);
- Rurowe, np. [dzwony rurowe](#);
- Języckowe, np. [harmonia](#).

Ze względu na zastosowany materiał idiofony dzielą się na:

- Ksylofony – drewno, np. ksylofon;
- Metalofony – metal, np. wibrafon;

- Litofony – kamień, np. zestaw kamieni;
- Krystalofony – szkło, np. harmonika szklana.

Membranofony

Membranofony były znane od początku działalności człowieka, jako narzędzia sygnałowe. Wówczas napinano skórę na wypróchniałe pnie. Z czasem membranofony zyskały funkcje obrzędowe i taneczne. W Europie membranofony były używane już w neolicie.

Membranofony to grupa instrumentów, w których źródłem dźwięku jest drgająca membrana, np. skóra. Ze względu na budowę membranofony dzielą się na:

- [Kotły](#) – mają korpus sklepiony z jednej strony, membrana jest napięta;
- [Bębny](#) – korpus bębna jest otwarty z obu stron tak jak rura, membrana jest napięta;
- [Mirlitony](#) – membrana jest luźna, lekko przymocowana do ramki instrumentu o dowolnym kształcie.

Ze względu na sposób pobudzania membranofony dzielą się na:

- Uderzane, np. pałką – kotły;
- Pocierane, np. dłonią – bębenki obręczowe;
- Dęte, np. strumieniem powietrza – mirlitony.

[Werbel](#) wraz z wielkim bębnem stanowią podstawowy zestaw perkusyjny. Posłuchaj jak brzmi werbel w zależności od techniki gry. Werbel swoje charakterystyczne brzmienie zyskuje dzięki sprężynom napiętym na dolnej membranie.

Werbel, drumstore.pl, CC BY 3.0

1

Przykład gry na niewytłumionym werblu

Wykonawca: Muzycy z Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PY8LR0avu>

Werbel, Źródło: zpe.gov.pl

1

Przykład gry na wytłumionym werblu

Wykonawca: Muzycy z Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PY8LR0avu>

Werbel, Źródło: zpe.gov.pl

1

Przykład gry na obręczy werbla

Wykonawca: Muzycy z Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PY8LR0avu>

Werbel, Źródło: zpe.gov.pl

Kotły składają się z naciągu rozpiętego na miskowatym korpusie, najczęściej wykonanym z miedzi. Najpopularniejszy typ kotłów wyposażony jest w pedał, który pozwala na regulację napięcia membrany, a tym samym daje możliwość strojenia instrumentu. Dawniej używano do tego śrub, które były o wiele mniej wygodne. Membrany są wykonywane ze skóry lub tworzyw sztucznych. Kotliści korzystają z różnych pałek, dzięki którym uzyskują różne barwy. Klasyczny zestaw kotłów składa się z czterech instrumentów.

Źródło: tylko do użytku edukacyjnego na zpe.gov.pl.

Popularnym instrumentem z grupy membranofonów są [konga](#) (congas). To rodzina bębnów kubańskich wywodzących się z Afryki. Pełny zestaw to cztery bębny (Nino, Quinto, Conga i Tumba). Congas są integralną częścią tradycyjnej kultury kubańskiej. Obecnie kongi używane w szeroko pojętej muzyce rozrywkowej.

Posłuchaj, jak na tych instrumentach gra Orlando Poleo, perkusista z Wenezueli.

Źródło: tylko do użytku edukacyjnego na zpe.gov.pl.

1

Solo na congach

Wykonawca: Orlando Poleo

Źródło: Latin Percussion

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PY8LR0avu>

Perkusista grający na kongach, Źródło: zpe.gov.pl

Instrumenty perkusyjne melodyczne i niemelodyczne

Wszystkie instrumenty perkusyjne, zarówno idiofony jak i membranofony, dzieli się jeszcze ze względu na wysokość dźwięku, jaką można z nich uzyskać. Te, na których można zagrać melodię, przyjmują nazwę *instrumenty perkusyjne melodyczne*, czyli są to instrumenty o określonej wysokości dźwięku. Druga grupa to takie instrumenty, na których nie można zagrać melodii. Te instrumenty określane są jako *niemelodyczne*, czyli o nieokreślonej wysokości dźwięku.

[Marimba](#) to instrument ludowy, którego rodowód sięga czasów sprzed odkrycia Ameryki. Na marimbie grano w Afryce i Ameryce Środkowej. W tradycyjnej wersji do sztabek instrumentu, jako rezonatory doczepiane są tykwy – jednoroczne rośliny tropikalne z rodziny dyniowatych. Tradycyjne zespoły, grające na marimbach, zdobyły popularność w Gwatemali, gdzie są symbolem kultury narodowej. Marimba jest popularna również w muzyce rozrywkowej, wówczas używa się profesjonalnych instrumentów wysokiej klasy.

1

Tradycyjny zespół z Gwatemali przygrywający do tańca

Wykonawca: Fidel Funes

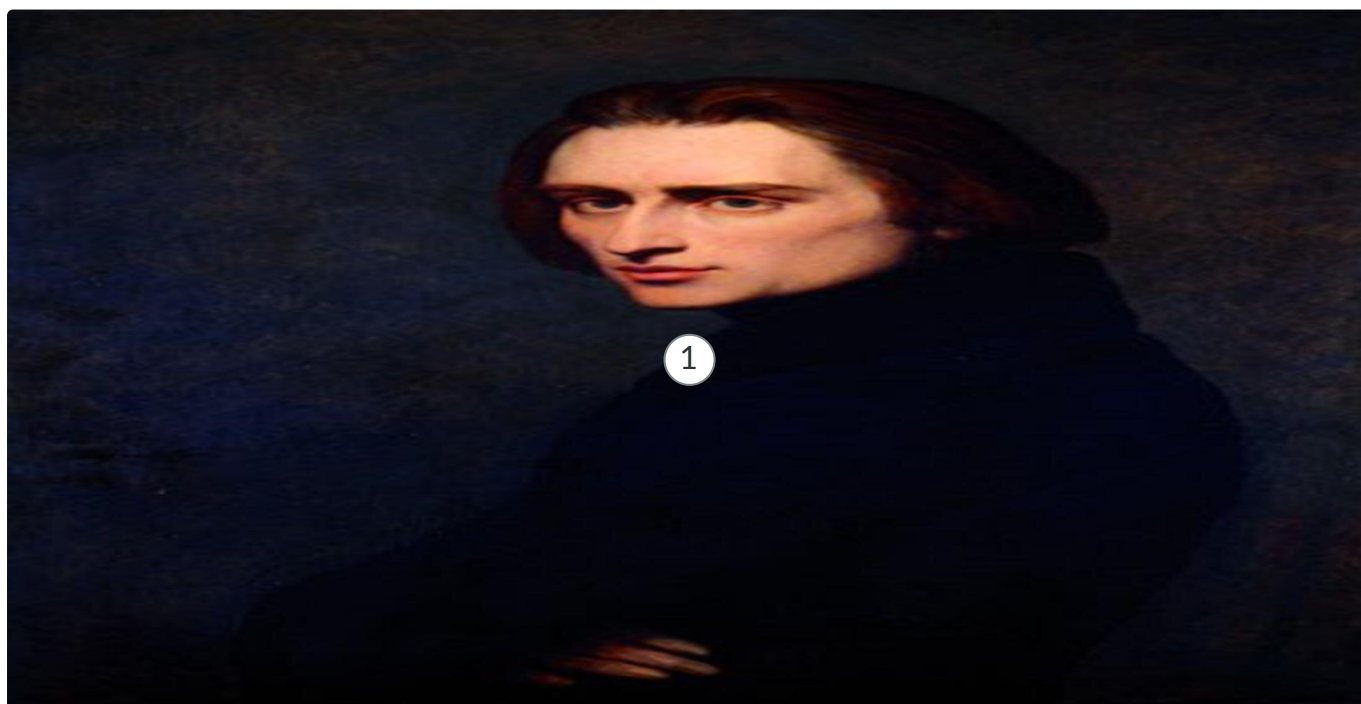
Źródło: Mi Pasión por la Marimba Orquesta. Música de Guatemala para los Latinos

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PY8LR0avu>

Balafon, instrument podobny do marimby, Źródło: zpe.gov.pl

Przed Tobą kilka przykładów wykorzystania instrumentów perkusyjnych w muzyce klasycznej.

Posłuchaj, w jaki sposób Franciszek Liszt wykorzystał w [koncercie](#) fortepianowym trójkąt, najmniejszy instrument perkusyjny z orkiestry symfonicznej.

1

Utwór: I Koncert fortepianowy Es-dur, autorstwa Ferenc Liszta

Wykonawca: Muzycy z Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszcy

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PY8LR0avu>

Ferenc Liszt, Źródło: zpe.gov.pl

Interesującym przykładem użycia werbla jest *Bolero* Maurycego Ravela. Na werblu wygrywany jest wciąż ten sam rytm. Posłuchaj fragmentu tego utworu i śledź zapis muzyczny. Pierwsze cztery takty werbel gra tylko z akompaniamentem smyczków. Następnie melodię zaczyna grać [flet](#). Zwróć uwagę na moment, w którym [klarnet](#)

przejmuje melodię po flecie, wówczas flet zaczyna akompaniować w tym samym rytmie, co werbel.

1

Utwór: *Bolero*, autorstwa Maurycego Ravela

Wykonawca: Muzycy z Akademii Muzycznej im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PY8LR0avu>

Maurice Ravel, Źródło: zpe.gov.pl

Innym ciekawym przykładem muzycznym jest 94. Symfonia Józefa Haydna nazywana „Niespodzianką” lub „Z uderzeniem w kocioł”. Haydn zastosował w niej swego rodzaju żart, mianowicie w drugiej części początek melodii jest grany cicho a następnie jeszcze ciszej powtarzany. W momencie, kiedy oczekujemy niezwykle spokojnego zakończenia, nagle odzywa się ostry i bardzo głośny akord. Posłuchaj tego fragmentu.

1

Utwór: Symfonia nr 94 G-dur Josepha Haydna

Wykonawca: Berlin Philharmoniker, Herbert von Karajan

Źródło: Haydn: Symphonies No. 94 *Surprise*; No. 96 *The Miracle*; No. 104

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PY8LR0avu>

Joseph Haydn, Źródło: zpe.gov.pl

Sprawdź swoją wiedzę

Ćwiczenie 1

Przyporządkuj nazwy instrumentów do odpowiednich grup.

idiofony

membranofony

marimba

kotły

werbel

wielki bęben

gong

dzwonki

wibrafon

dzwony rurowe

trójkąt

talerze

ksylofon

czelesta

Ćwiczenie 2

Przyporządkuj nazwy instrumentów do odpowiednich grup.

Instrumenty perkusyjne melodyczne

Instrumenty perkusyjne niemelodyczne

tamburyn

wielki bęben

marakasy

czelesta

metalofon

dzwonki

klawesy

dzwony rurowe

talerze

kastaniety

trójkąt

grzechotki

lira dzwonkowa

kotły

werbel

wibrafon

gong

ksylofon

marimba

Ćwiczenie 3

Jak nazywają się idiofony wykonane ze szkła? Wpisz odpowiedź.

Odpowiedź: Te idiofony to:

Ćwiczenie 4

Wskaż instrument, który jest idiofonem:

☐ werbel

☐ wielki bęben

☐ kotły

☐ trójkąt

Ćwiczenie 5

Wskaż instrument, który należy do membranofonów:

☐ czelesta

☐ werbel

☐ marimba

☐ ksylofon

Ćwiczenie 6

Wskaż instrument, który ma klawiaturę:

☐ triangel

☐ czelesta

☐ wibrafon

☐ ksylofon

Ćwiczenie 7

Jak nazywa się muzyk, który gra na kotłach?

☐ dobosz

☐ pianista

☐ klarncista

☐ kotlista

Ćwiczenie 8

Wskaż instrument, w którym źródłem dźwięku są drewniane sztabki:

☐

wibrafon

☐

dzwony rurowe

☐

metalofon

☐

ksylofon

Ćwiczenie 9

Instrumenty pochodzące z Kuby to:

☐

dzwony rurowe

☐

konga

☐

kotły

☐

dzwonki

Słownik pojęć

Akord

współbrzmienie co najmniej trzech różnych dźwięków.

Bęben

perkusyjny instrument muzyczny z grupy membranofonów.

Bębenek

mały bęben; instrument muzyczny z grupy membranofonów.

Czelesta

[wł. celeste ‘niebiański’], celesta - instrument muzyczny z grupy idiofonów sztabkowych (idiofony), przypominający kształtem fisharmonię.

Drumla

instrument z grupy idiofonów szarpanych, w kształcie podkowy, z elastyczną sprężynką wewnątrz.

Dzwonki orkiestrowe, dzwonki

wł. Campanelli - instrument z grupy idiofonów, składający się z różnej wielkości płytek metalowych, ułożonych w dwóch rzędach na drewnianej ramie lub w płaskim pudle, nastrojonych wg stopni skali chromatycznej.

Dzwony rurowe

instrument perkusyjny z rodziny idiofonów.

Flet

[fr.] - instrument z grupy aerofonów wargowych.

Gong

instrument z grupy idiofonów, pochodzenia azjatyckiego (w Europie od średniowiecza).

Grzechotka

instrument muzyczny, idiofon.

Harmonia

dęty instrument z grupy idiofonów języczkowych.

Harmonika szklana

dawny instrument muzyczny składający się ze szklanych kloszów, umieszczonych na wspólnej osi, wprowadzanych w ruch obrotowy.

Idiofony

[gr.] - grupa instrumentów, w których źródłem dźwięku (tzw. wibratorem) jest sprężysty element drgający (np. płytką, sztabką, pręt, rura, blaszka — tzw. języczek, naczynie z metalu, kamienia, drewna, szkła).

Klarnet

[wł. < łac.] - instrument z grupy aerofonów stroikowych.

Koncert

[łac.], concerto, utwór muzyczny na instrument solo (koncert skrzypcowy, fortepianowy itp.) lub 2–4 instrumenty solowe (koncert podwójny, potrójny itd.) i orkiestrę.

Konga

instrument perkusyjny z rodziny membranofonów.

Kotły

instrumenty perkusyjne z grupy membranofonów.

Ksylofon

[gr. xýlon 'drewno', phōnē 'dźwięk'], instrument z grupy idiofonów uderzanych w postaci kilku rzędów drewnianych płytek różnej długości, w które uderza się drewnianymi pałeczkami.

Marimba

afrykański instrument perkusyjny, rodzaj ksylofonu.

Membranofony

[łac.-gr.] - grupa instrumentów, w których źródłem dźwięku jest drgająca membrana, np. skóra lub błona napięta na rezonatorze (tzn. na części instrumentu współbrzmiejącej ze źródłem dźwięku i wzmacniającej jego brzmienie).

Mirliton

prymitywny membranofon dęty w postaci drewnianej, metalowej lub kartonowej rurki.

Onomatopeja

dźwiękonaśladownictwo, imitowanie pozajęzykowych efektów akustycznych środkami językowymi przez gromadzenie dźwiękonaśladowczych słów, sekwencji głoskowych (instrumentacja głoskowa) lub układów rytmicznych ze słów; np. „Ruszyła maszyna po szynach ospale” (J. Tuwim Lokomotywa).

Orkiestra symfoniczna

orkiestra złożona z instrumentów smyczkowych, dętych, perkusyjnych, harfy, niekiedy fortepianu i innych.

Partytura

[wł.] - zapis utworu zespołowego, sporządzony tak, aby wszystkie partie (głosy) utworu były zestawione jedna nad drugą wg określonego porządku, odzwierciedlającego ich wzajemne zsynchronizowanie.

Perkusja

[łac. percussio ‘uderzenie’] - grupa instrumentów obejmująca idiofony i membranofony uderzane.

Symfonia

[gr.] - cykliczna forma orkiestrowa, zazwyczaj 4-częściowa, zbudowana zgodnie z zasadami cyklu sonatowego.

Talerze

czynele, piatti, žele, instrument z grupy idiofonów.

Tamburyn

tamburyno, mały, płaski bębenek z błoną napiętą na obręczy, w której umieszczone są brzęczące blaszki.

Trójkąt

instrument perkusyjny w postaci metalowego pręta w kształcie niedomkniętego trójkąta, uderzany pałeczką.

Tykwa

instrument perkusyjny, który powstaje z wysuszonych i wydrążonych owoców tykwy.

Werbel

[niem.] perkusyjny instrument, rodzaj małego bębna opatrzonego od spodu kilkoma rezonującymi strunami.

Wibrator

część instrumentu muzycznego, wprowadzana w drganie i wydająca dźwięk.

Definicje słownikowe opracowano na podstawie:

<https://encyklopedia.pwn.pl/>

Biblioteka muzyczna

Julian Tuwim, Lokomotywa, czyta Piotr Fronczewski, online-skills, CC BY 3.0

2 Solo na perkusji w wykonaniu Simona Philipsa, online-skills, CC BY 3.0

3 Przykład gry na niewytłumionym werblu, online-skills, CC BY 3.0

4 Przykład gry na wytłumionym werblu, online-skills, CC BY 3.0

5 Przykład gry na obręczy werbla, online-skills, CC BY 3.0

6 Orlando Poleo, Solo na congach, online-skills, CC BY 3.0

7 Utwór: Tradycyjny zespół z Gwatemali przygrywający do tańca. Wykonawca: Fidel Funes. Na nagraniu taneczny utwór w wykonaniu marimby, instrumentów dętych blaszanych i perkusji.

8 Ferenc Liszt, I Koncert fortepianowy Es-dur, AMFN, CC BY 3.0

9 Maurycy Ravel, Bolero, AMFN, CC BY 3.0

10 Joseph Haydn, Symfonia nr 94 G-dur „Niespodzianka”, cz. II Andante, online-skills, CC BY 3.0

Bibliografia

red. Andrzej Chodkowski, Encyklopedia muzyki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.

red. Mieczysław Szymczak, Słownik języka polskiego, Państwowe Wydawnictwa Naukowe, Warszawa 1979.

